

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเจตคติต่อโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำมุสลิม ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้แยกส่วนที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 ส่วน คือ ความหมาย, แนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางหาคำตอบในการวิจัยตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของเจตคติ (Attitude)

นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของเจตคติไว้หลายลักษณะดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า คำว่า "เจต" แปลว่า ความเห็น คำว่า "คติ" แปลว่า แบบอย่างหรือลักษณะ เมื่อรวมกันเข้าจึงแปลว่า ลักษณะของความเห็น ซึ่งหมายถึงความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

เฉลียว บุรีภักดิ์ (2520 : 218) ให้ความหมายว่า "เจตคติ" หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 4) ให้ความหมายว่า "เจตคติ" หมายถึง ความพร้อมในการกระทำของบุคคลต่อสิ่งใด บุคคลใด ความพร้อมดังกล่าวของบุคคลเห็นได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงต่อสิ่งนั้นว่าชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

นิพนธ์ คันทเสวี (2511 : 3) กล่าวว่า "เจตคติ" เป็นสิ่งซึ่งบอกของการแสดงออกของบุคคลที่กระทำต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 3) ให้ความหมายว่า "เจตคติ" เป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2511 : 108) ให้ความหมายของ "เจตคติ" ว่าเป็นความพร้อมที่จะแสดงออกของบุคคลหรือการไม่แสดงออกอย่างสม่ำเสมอของบุคคลต่อคนอื่น หรือวัตถุ หรือความคิดเห็นใด ๆ ก็ได้ อัลพอร์ต (Allport, 1969 : 2) กล่าวว่า "เจตคติ" หมายถึง ความพร้อมทางด้านจิตใจและประสาทอันเกิดจากประสบการณ์ของบุคคล ความพร้อมดังกล่าวมีทิศทางหรืออิทธิพลเหนือการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งของ บุคคลหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ฮิลการ์ด (Hillgard, 1962 : 504) กล่าวว่า "เจตคติ" หมายถึงพฤติกรรมหรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อแนวความคิดหรือสภาพการณ์ใดๆ ในทางเข้าหาหรือหนีออกห่างและเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางเอนเอียงไปในลักษณะเดิม เมื่อได้พบพานกับสิ่งดังกล่าวนั้นอีก

นิวคอมป์ (New-Comb, 1964 : 128) กล่าวว่า "เจตคติ" ซึ่งมีอยู่เฉพาะในบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม อาจแสดงออกในพฤติกรรมซึ่งเป็นที่สองลักษณะคือ ลักษณะชอบหรือพึงพอใจ ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความพอใจ รักใคร่ อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ หรืออีกลักษณะหนึ่ง แสดงออกในรูปของความไม่พอใจเกลียดชัง ไม่อยากใกล้สิ่งนั้น

กู๊ด (Good, 1959 : 48) ให้ความหมายของ "เจตคติ" ว่า หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจจะเป็นการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ต่อสภาพการณ์บางอย่างต่อบุคคลหรือสิ่งของ เช่น ความพึงพอใจ

เทอร์สโตน (Thurstone, 1968:1) ได้ให้ความหมายของ "เจตคติ" ไว้ว่า เจตคติเป็นผลรวมทั้งหมดของมนุษย์เกี่ยวกับความรู้สึก อคติ ความคิด ความกลัวต่อบางสิ่งบางอย่าง

จากแนวคิดของนักจิตวิทยา และตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานข้างต้น สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อาจจะรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ, เห็นด้วย

หรือไม่เห็นด้วย และอาจยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้

แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเจตคติ

ทิตยา สุวรรณชฎ (2525 : 603) เจตคติ เป็นสิ่งซึ่งบอกทิศทางของอาการแสดงออกของบุคคลที่จะกระทำต่อบุคคล หรือสภาพการณ์ และเป็นที่ยอมรับกันในระหว่างนักวิชาการว่า เจตคติ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1) เจตคติ เป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมได้ตอบ (Predisposition to Respond) ต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะหรือจะเรียกว่าสภาวะพร้อมที่จะมีพฤติกรรมจริง

2) เจตคติ จะมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา (Persistent Overtime) แต่มิได้หมายความว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3) เจตคติ เป็นตัวแปรแฝงที่นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับความรู้สึกนึกคิดไม่ว่าจะเป็นไปในรูปของการแสดงออกโดยวาจาหรือการแสดงความรู้สึก ตลอดจนการที่จะต้องเผชิญหรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4) เจตคติ มีคุณสมบัติของแรงจูงใจในอันที่จะทำให้บุคคลประเมินผลและเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งหมายความต่อไปถึงการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมจริงด้วย

นิวมอลลี (Numally, 1978 : 312) กล่าวว่า เจตคติ มี 3 ลักษณะ คือ

1) เจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

2) เจตคติ เป็นสภาพการณ์ทางจิตที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำของบุคคลเป็นส่วนประกอบที่กำหนดแนวทางไว้ว่า ถ้าบุคคลประสบสิ่งใดแล้วบุคคลนั้นจะมีท่าทีต่อสิ่งนั้นในลักษณะอันจำกัด

3) เจตคติ เป็นสภาพการณ์ทางจิตที่มีแนวโน้มค่อนข้างจะถาวร เนื่องจากแต่ละบุคคลมีประสบการณ์ การรับรู้ การเรียนรู้มาเป็นอันมากเจตคติ

อาจมีการเปลี่ยนแปลงจากอิทธิพลของแนวความคิด องค์ประกอบของเจตคติ

ทิตยา สุวรรณชฎ (2530 : 603 - 604) แยกองค์ประกอบของเจตคติออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) ส่วนของความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง บรรดาความรู้สึกที่ชอบไม่ชอบ รักหรือเกลียด หรือกลัว

2) ส่วนของสติและเหตุผล (Cognitive Component) เป็นเรื่องของการใช้เหตุผลของบุคคลในการจำแนกแยกและความแตกต่าง ตลอดจนผลต่อเนื่อง ผลได้ ผลเสีย กล่าวคือ การที่บุคคลจะสามารถนำเอาคุณค่าทางสังคมที่ได้รับอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดมาใช้ในการวิเคราะห์พิจารณาประกอบเหตุผลของการที่ตนจะประเมินข้อแตกต่าง ระหว่างส่วนนี้กับความรู้สึกก็คือการพิจารณาของบุคคลในส่วนจะมีลักษณะปลอดภัยจากอารมณ์ แต่จะเป็นเรื่องของเหตุผลอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อของบุคคล

3) ส่วนของแบบพฤติกรรม (Behavioral Component) ซึ่งหมายถึง แนวโน้ม อันที่จะมีพฤติกรรม (Action Tendency) แนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมนี้ จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนของความรู้สึก ตลอดจนส่วนของสติและเหตุผล ส่วนของแบบพฤติกรรมนี้ จะมีเป็นส่วนที่บุคคลพร้อมที่จะปฏิบัติหรือแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 3) แยกองค์ประกอบของเจตคติเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ

1) องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ความคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด ความคิดคำนึงอาจจะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกัน

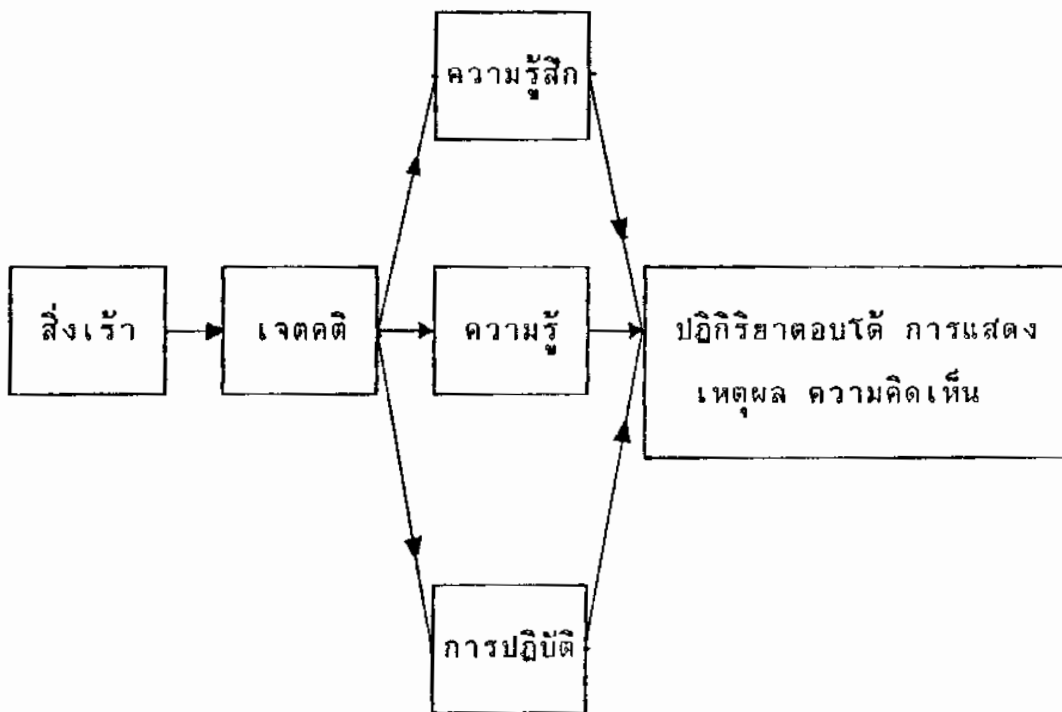
2) องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นตัวเร้าความคิดอีกต่อหนึ่งว่า บุคคลมีภาวะความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีขณะที่คิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3) องค์ประกอบทางการปฏิบัติ (Behavioral Component)
องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสม จะเกิดการปฏิบัติหรือมีปฏิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากแนวความคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า เจตคติ มีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ส่วนที่เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ ส่วนประกอบที่เป็น เรื่องการใช้เหตุผลหรือความคิด และส่วนประกอบที่บุคคลมีความพร้อมในการ ปฏิบัติ หรือมีปฏิริยาต่อเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

แนวความคิดการเกิดเจตคติ

เกี่ยวกับแนวความคิดของการเกิดเจตคติและทางออกของเจตคติ (อนันต์ ศรีหิรัญ 2526 : 33) กล่าวว่า ถ้าเราจะพิจารณาจากความคิดเห็น ของ ชาร์ล อาร์. ฟอสเตอร์ (Charles R. Foster), มิลตัน เจ โรเซ็นเบิร์ก (Milton J. Rosenberg) คาร์ล ไฮ ฮอฟแลนด์ (Carl I. Hovland) และ นอร์แมน อาร์. เอฟ. ไมเออร์ (Norman R. F. Maier) พอจะสรุปได้ว่า เจตคตินั้นมีที่มาจากสิ่งเร้าซึ่งมาในรูปของประสบการณ์โดยตรงและประสบการณ์ โดยทางอ้อม แล้วผ่านออกไปสู่พฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงเหตุผล ซึ่งเป็นปฏิริยาตอบสนอง ดังแสดงให้เห็นในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงที่มาและทางออกของเจตคติ

ที่มา : อนันต์ ศรีหิรัญ (2524 : 33)

ชาร์ล อาร์. ฟอสเตอร์ (Charles R. Foster, 1989 : 119) ได้สรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับการเกิดของเจตคติว่า ขึ้นอยู่กับตัวเหตุ 2 ประการ คือ

1) ประสบการณ์ที่บุคคลมีกับสิ่งของ บุคคล หมู่คณะ เรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ เจตคติ จึงเกิดขึ้นในตัวบุคคลจากการได้พบเห็น พูด คู้้นเคย ซึ่งอาจถือว่าเป็นประสบการณ์ตรงและจากการได้ยินได้ฟัง เห็นรูปภาพ หรืออ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนั้น แต่ไม่ได้พบเห็น ไม่ได้ทดลองของจริงด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นประสบการณ์อ้อม เนื่องจากเจตคติเป็นสิ่งที่บุคคลรับทราบ บุคคลจะไม่มีเจตคติหากเขาไม่มีประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อสิ่งนั้น ๆ

2) ระบบค่านิยมและการตัดสินใจตามค่านิยมเนื่องจากกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีค่านิยม และการตัดสินใจค่านิยมไม่เหมือนกัน คนแต่ละกลุ่มจึงอาจจะมีเจตคติต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันได้ การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะมีเจตคติดีหรือไม่ดีต่อสิ่งใด

สิ่งหนึ่ง หรือมีความรู้สึกว่ามันถูกสิ่งนั้นผิด ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมค่านิยม หรือมาตรฐานของกลุ่ม ที่บุคคลนั้นร่วมใช้ชีวิตอยู่

เค็นเดอร์ (Kender, 1963:678) มีความเชื่อว่า เจตคติ เกิดขึ้น จากประสบการณ์ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยประสบการณ์

จากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า เจตคติเกิดจากประสบการณ์ทั้ง ทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งระบบค่านิยมและการตัดสินใจตามค่านิยม

แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ จึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามประสบการณ์ที่ได้รับเพิ่มเติม แต่กระบวนการแลกเปลี่ยนอาจจะเร็วหรือช้า สุดแต่ประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับและการที่บุคคล จะมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมได้รับอิทธิพลจากเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นอยู่ ด้วยและเกี่ยวข้องกันเสมอ

ไพบูลย์ อินทรวีชา (2517 : 49) กล่าวว่า สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงเจตคติ 3 ประการ คือ

- 1) บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยแรงจูงใจ
- 2) บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยเทคนิคอันเหมาะสม
- 3) บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยการแนะนำหรือปฏิบัติจริง

อุทัย หิรัญโศ (2519 : 81 - 82) กล่าวว่า เจตคติ ของบุคคล นั้น มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยการศึกษา อบรม สั่งสอน และสิ่งแวดล้อม ความเจริญทางการศึกษา การคมนาคมติดต่อมีผลให้เจตคติของคนเปลี่ยนแปลง ได้เป็นอันมาก ทั้งนี้ เพราะบุคคลมีโอกาสสร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยน ตลอดจน เลียนแบบความคิดเห็นกันได้นาน

เคลแมน (Kelman, 1967 : 469 - 474) ได้เสนอขบวนการ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลคือ -

- 1) การยินยอม (Compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพล

ของผู้อื่น เพื่อมุ่งหวังจะให้เกิดความพึงพอใจจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น และเพื่อต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติในทางที่ตนต้องการ

2) การเลียนแบบ (Identification) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลของผู้อื่น จึงต้องการสร้างพฤติกรรมของตนขึ้นให้เหมือนกับบุคคลในสังคม

3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับพฤติกรรมในสังคมซึ่งตรงกับความต้องการภายใน และตรงกับค่านิยมของบุคคลนั้น

เร็มเมอร์ส (Remmers, 1944 : 6-7) ศึกษาถึงความคงที่ของเจตคติ (Stability of Attitude) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้แต่ว่าในบางกรณีก็มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากหรือเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

จากแนวความคิดดังกล่าว พอสรุปได้ว่า เจตคติ นั้นเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการให้การศึกษาหรือประสบการณ์โดยอาศัยแรงจูงใจ เทคนิคอันเหมาะสม และการแนะนำหรือปฏิบัติจริงโดยอาศัยแรงจูงใจให้เกิดความต้องการหรือการยอมรับอิทธิพลของผู้อื่น

แนวความคิดการวัดเจตคติ

เนื่องจากการวัดเจตคติเป็นการวัดภาวะโน้มน้าวเชิงในการแสดงออก ไม่ใช่เป็นการกระทำแต่เป็นความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะอัตนัย (Subjective) บุคคลอาจไม่ให้ข้อเท็จจริงที่เป็นจริง เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และการแสดงออกไม่ว่าด้วยวาจา หรือการเขียนก็ตามบุคคลมักได้ตรงตรงถึงความเหมาะสมตามสภาพการณ์ทางสังคมคือ ตามปกติวิสัย ตามการยอมรับ และการไม่ยอมรับ และการเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบของคนส่วนใหญ่ในสังคม

ดังนั้น จึงยังไม่มีผู้ใดค้นพบวิธีการวัดเจตคติโดยตรง ที่สามารถชี้ได้ชัดเจน การวัดเจตคติจึงเป็นเพียงการประมาณการ (Estimate) เจตคติ

ของบุคคลนั้นเท่านั้น ที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในการหาข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1) การสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล วิธีการนี้กระทำได้ยาก ถึงกระทำได้ ผลลัพธ์ก็ยังไม่อาจให้ความมั่นใจได้ว่าจะตรงจริง ดังได้กล่าวแล้วว่า การแสดงออกของบุคคลเป็นอาการปฏิกิริยานั้น อาจไม่สะท้อนหรือสื่อให้เราทราบถึงเจตคติที่แท้จริงของเขาได้

2) วิธีการรายงานด้วยคำพูด (Verbal Report) ซึ่งมักจะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และ/หรือการสัมภาษณ์ (Interview) ที่มีลักษณะแบบปรนัย (Objective)

3) วิธีแปลความ (Interpretive Method) วิธีที่ 3 นี้ เป็นวิธีหาเจตคติของบุคคลแบบอัตนัย โดยที่ผู้ถูกถามมักไม่ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ของผู้ทำการศึกษา ไม่ระวางสงสัยหรือรู้สึกหวั่นเกรงที่จะตอบคำถามหรือแสดงความรู้สึกนึกคิด และไม่ถูกจำกัดในการตอบทั้งในด้านเวลา และขอบเขตของเนื้อหา เป็นวิธีสามารถวัดเจตคติของบุคคลได้ชัดเจน ละเอียด ถูกต้องที่สุด แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่าต้องใช้ผู้ศึกษาที่มีความสามารถ มีความชำนาญทางจิตวิทยาอย่างลึกซึ้งและใช้เวลามาก จึงเหมาะสำหรับใช้กับคนจำนวนน้อย

ประกาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 39 - 42) กล่าวถึงแบบวัดเจตคติของ Osgood ว่าการวัดเจตคติเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดรวบยอด (Concepts) ของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงความหมายของสิ่งต่างๆตามความคิดเห็นของกลุ่มที่จะศึกษาโดยให้ประเมินค่า (Rate) เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด อาจจะเป็นสถานที่บุคคลเหตุการณ์ ฯลฯ การประเมินค่านั้นใช้คำคุณศัพท์ที่มีความหมายแน่นอน และเป็นที่ยู้งักกันทั่วไป ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกันและมีลำดับของความมากน้อยจากด้านหนึ่งของกลุ่มต่างๆได้ การให้คะแนนจะให้จาก 1-7 โดยกำหนดคะแนนมากไว้ทางคำคุณศัพท์ด้านบวกคะแนนน้อยไว้ทางคำคุณศัพท์ด้านลบ หรือให้คะแนนเป็น -3 ถึง +3 ก็ได้

เทอร์สโตน (Thurstone, 1967 : 77) มีความคิดเห็นว่า เจตคติ จะวัดโดยตรงไม่ได้แต่ต้องวัดจากการแสดงออกในรูปความคิดหรือ ภาษาพูด เขาจึงใช้การวัดเจตคติจากคำตอบว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับข้อความในแบบวัดเจตคติ

จากแนวความคิดดังกล่าว พอจะสรุปได้ดังนี้
(ประภาเพ็ญ, 2520 : 108)

1) ความขัดแย้งของการรับรู้เกิดขึ้นจากความแตกต่างกันระหว่างการรับรู้ ความรู้ หรือความคิดเห็นตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป เมื่อความคิดเห็นหนึ่ง เป็นของบุคคลนั้น และอีกความคิดเห็นหนึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก

2) ความมากน้อยของความขัดแย้งนี้ขึ้นอยู่กับสัดส่วนระหว่างความ เหมือนกันและความแตกต่างกันของความคิดเห็นเหล่านั้น ความขัดแย้งจะมาจาก จำนวนเหตุผลที่ให้ต่อการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3) ความขัดแย้งนี้มีถ้ามีมากบุคคลนั้นก็จะมีแรงบังคับ (Drive) มาก ในการที่จะทำให้ความขัดแย้งนั้นหมดไป จะโดยการเปลี่ยนแปลงความรู้ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆที่ไม่ลงรอยกัน หรือจะโดยการเพิ่มเหตุผลเพื่อให้ส่วน ประกอบคล้ายกันมากยิ่งขึ้น

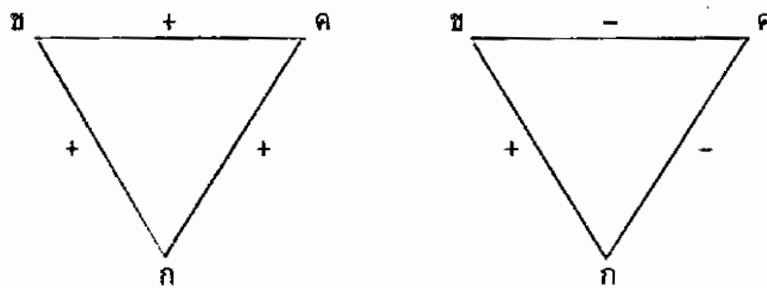
4) บุคคลสามารถลดความขัดแย้งโดยการเปลี่ยนพฤติกรรมของตน หรือโดยการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมภายใน (Psychological Environment) อันได้แก่ เจตคติ และการรับรู้ (Perception) หรือเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม ภายนอกตัวบุคคล

ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ

1. ทฤษฎีความตรงกันหรือเหมือนกันของความคิด
(Theories of Cognitive Consistency)

จำลอง เจริญดี (2529 : 19) ได้อธิบายว่า เจตคติ ของคน เรามีก่ออยู่ 2 สภาวะ คือ สภาวะสมดุลกับสภาวะที่ไม่สมดุล เช่น เจตคติ

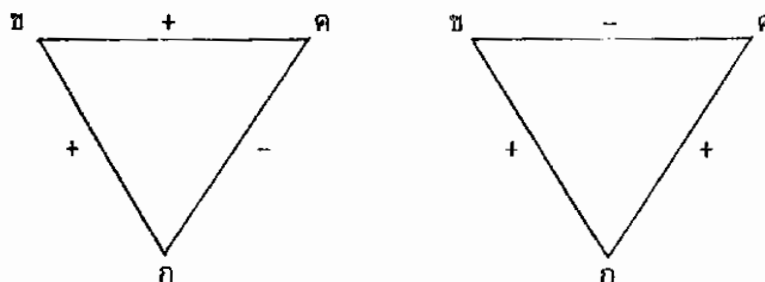
ของคน 3 คน คือ นาย ก. นาย ข. และ นาย ค. เมื่อ นาย ก.
 ชอบนาย ข. และ นาย ข. ชอบ นาย ค. ก็จะมีแนวโน้มที่ทำให้ นาย ก.
 ชอบ นาย ค. ไปด้วย หรือในทางตรงกันข้าม นาย ก. ชอบนาย ข. แต่
 นาย ข. ไม่ชอบ นาย ค. ก็มักจะมีแนวโน้มให้ นาย ก. ไม่ชอบ นาย ค.
 ไปด้วยเช่นกัน สภาวะเช่นนี้เรียกว่า สภาวะสมดุล ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงสภาวะสมดุล

ที่มา : จำลอง เงินดี, 2529 : 19

ส่วนในภาวะไม่สมดุลเกิดขึ้นในลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ นาย ก.
 ชอบ นาย ข. และ นาย ข. ชอบ นาย ค. แต่ นาย ก. กลับไม่ชอบ
 นาย ค. หรือในกรณี นาย ก. ชอบ นาย ข. และ นาย ข. ไม่ชอบ นาย ค.
 แต่ นาย ก. ชอบ นาย ค. อย่างนี้เป็นต้น ดังแสดงในภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงสภาวะไม่สมดุล

ที่มา : จำลอง เงินดี, 2529 : 19

ACC. No. 191139
 DATE RECEIVED 3 JUL 2537
 CALL No. 124

เมื่อบุคคลอยู่ในสภาวะที่ไม่สมดุลก็พยายามที่จะเปลี่ยนไปอยู่ในสภาวะสมดุลซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการเปลี่ยนเจตคติของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับเจตคติใหม่ หรือพยายามที่จะเปลี่ยนเจตคติใหม่ เข้าหาเจตคติของตนเอง หรืออาจกระทำได้หลายวิธีการ เช่น ไม่คิดเรื่องนั้นหาเหตุผลสนับสนุนเหตุผลของตนเอง เป็นต้น

2. ทฤษฎีการตัดสินทางสังคม (Social Judgement)

กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างเจตคติเดิมกับข้อมูลที่ได้รับ บุคคลจะเปรียบเทียบเจตคติเดิมกับข้อมูลที่ได้รับ ถ้าเจตคติเดิมตรงกับทัศนคติของกลุ่ม และข้อมูลใหม่มาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มเช่นกันก็จะทำให้บุคคลสงสัยว่า เจตคติของเราอาจคลาดเคลื่อนไปจากทัศนคติของกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้บุคคลหันไปหาข้อมูลใหม่คือ การเปลี่ยนเจตคตินั้นเอง

3. ทฤษฎีแรงเสริม

กล่าวว่าการเปลี่ยนเจตคติเป็นผลมาจากการได้รับการเสริมแรงถ้าบุคคลได้รับการเสริมแรงหรือรางวัล เจตคติจะเปลี่ยนไปในทางที่ดี แต่ถ้าได้รับการลงโทษ เจตคติ จะเปลี่ยนไปในทางไม่ดี ฮอฟแลนด์ (Hovland), เจนีส (Janis), เคลลี (Kelly) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนเจตคติ โดยการเสริมแรง พบว่า เจตคติ ของบุคคลจะเปลี่ยนไปตามความคิดเห็น ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และเสริมแรง

จากทฤษฎีที่ได้ศึกษาสรุปได้ว่า เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการให้ปรับจากสภาวะที่ไม่สมดุลไปสู่สภาวะที่สมดุลและโดยการให้ข้อมูลหรือโดยการให้แรงเสริม ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำมุสลิมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการตรวจสอบเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรากฏว่ายังไม่มีผู้ใดเคยศึกษาเรื่องนี้มาก่อน แต่เคยมีการศึกษาเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเจตคติของบุคคล ซึ่งน่าสนใจน่าเป็นแนวทาง ดังนี้

ภิญญ ศักดิ์เพชร (2528 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษาเจตคติของอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในภาคใต้ที่มีต่อกิจกรรมนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ที่มีอายุราชการมากและมีอายุราชการน้อยมีเจตคติต่อกิจกรรมนักศึกษาด้านบำเพ็ญประโยชน์และศิลปวัฒนธรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมเจตน์ แจ็งโพธิ์ (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องเจตคติของนักศึกษาโรงเรียนนายอำเภอ และนักศึกษาโรงเรียนนักปกครองระดับสูงที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมพงศ์ แสงศรี (2529 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษาเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนประจำปีงบประมาณ 2526 ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนและครูไม่มีความสัมพันธ์กับเจตคติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพื้นฐานในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน

อรุณี นิละไพจิตร (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องเจตคติของผู้ป่วยที่มีต่อบริการของรัฐบาลในโรงพยาบาลศิริราช ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของผู้ป่วย มีผลทำให้เจตคติของผู้ป่วยแตกต่างกัน

นเรศ วงศ์สวัสดิ์ (2526 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับเจตคติของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อโครงการสร้างงานในชนบทพื้นที่ 5 ตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าระดับการศึกษาของผู้นำท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์กับเจตคติ

นวลจันทร์ ทิมวงศ์ (2511 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบเจตคติต่ออาชีพครูของผู้เป็นครูแล้วกับนิสิตฝึกหัดครู ผลการศึกษาพบว่า เจตคติของครูปริญญากับครูไม่มีปริญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

โสภณ เดชณา (2523 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติของนักศึกษาวิทยาลัยครูที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการศึกษาพบว่าระดับการศึกษามีส่วนทำให้เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของนักศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง

จรรยา สุวรรณทัต, ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, วิลาสลักษณ์ สีลสวัสดิ์, สมพร ลอยด์ (2529 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติของปู่ย่าตายายและบิดามารดา ที่มีต่อกันในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กและผลที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมบางประการของเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ปู่ย่าตายายที่มีรายได้สูงมีเจตคติต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดีกว่าปู่ย่าตายายที่มีรายได้ต่ำ

มนินชา เตชะธิตี (2527 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติของเกษตรกรที่มีต่อโครงการประกันภัยพืชผลในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีรายได้แตกต่างกันมีเจตคติต่อโครงการไม่แตกต่างกัน

บุญยพันธ์ คลังทรัพย์ (2525 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติของผู้นำชุมชนต่อการประกันการเจ็บป่วยในประเทศไทย เฉพาะกรณีผู้อยู่ในชุมชน ในจังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่าระดับรายได้ไม่มีผลต่อการมีเจตคติต่อโครงการประกันการเจ็บป่วย

เบญจรัศมี ฝึกความดี (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเจตคติของเกษตรกรในเขตโครงการปฏิรูปที่ดินอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ที่มีต่อการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผลการศึกษาพบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับเจตคติของเกษตรกรที่มีต่องานพัฒนาขั้นพื้นฐานในเขตโครงการ 1 ส่วนในเขตโครงการ 2 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับเจตคติของเกษตรกร

กฤษณี มหาวิรุฬห์ (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติในการ
ดำเนินการเบื้องต้นของประธานกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการปรัณรงค์คุณภาพ
ชีวิตและความจำเป็นพื้นฐาน ในจังหวัดชัยนาท ผลการศึกษาพบว่า ความรู้
ความเข้าใจและเจตคติมีความสัมพันธ์ในทางบวกคือ เมื่อประธานกรรมการ
หมู่บ้าน มีความรู้ ความเข้าใจ โครงการปรัณรงค์คุณภาพชีวิตและความจำเป็น
พื้นฐานระดับดีแล้ว จะทำให้เจตคติต่อโครงการดังกล่าวดีไปด้วย

สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติ
ของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" ผลการศึกษาพบว่า
กรรมการสภาตำบลที่มีความรู้ ความเข้าใจในโครงการสุพรรณบุรี แตกต่างกัน
มีผลทำให้เจตคติแตกต่างกัน

บุลศักดิ์ โพธิ์เจริญ (2528 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การยอมรับ
การทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกร ผู้นำจังหวัดสิงห์บุรีพบว่า การได้
รับข่าวสารมีผลทำให้อัตราการยอมรับการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ต่างกัน

สภณซ์ จันทรักษ์ (2528 : 63 - 71) ศึกษาเรื่อง ปัจจัย
บางประการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล
จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า การได้รับรู้ข่าวสารของหัวหน้าครอบครัวที่เป็น
สมาชิกกลุ่ม จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล

ทัดดาว บุญपाल (2530 : 56 - 57) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยบางประการ
ที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ในเขต
พื้นที่ ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือน
ที่มีระดับการรับฟังวิทยุสูงจะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษามากกว่าหัวหน้า
ครัวเรือนที่มีระดับการรับฟังต่ำ

ศักดิ์พงษ์ นิลไพรัช (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบ
ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดของสมาชิกกลุ่มออม
ทรัพย์เพื่อการผลิต ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้รับ
การประชุมชี้แจงหรือได้รับการอบรม มีการยอมรับการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด

สูงกว่าสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ไม่ได้รับการประชุมชี้แจง หรือไม่ได้
อบรม

วัชรภรณ์ ตระกูลดิษฐ์ (2525 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มี
ผลต่อเจตคติเกี่ยวกับการยอมรับการทำงานน่าน้ำตมแผนใหม่ของเกษตรกร
อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่าการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์กับการยอมรับ
การทำงานน่าน้ำตมของเกษตรกร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติของบุคคล พอสรุปได้
ว่า ผู้ที่มีอายุการปฏิบัติงาน ระดับการศึกษา ความรู้ความเข้าใจโครงการ การ
ได้รับรู้ข่าวสารแตกต่างกัน และผู้ที่เคยได้รับการอบรมหรือประชุมกับผู้ที่ไม่เคย
ได้รับการอบรมหรือประชุม มีแนวโน้มเจตคติต่างกัน แต่ผู้ที่มีรายได้แตกต่าง
กันมีแนวโน้มเจตคติไม่ต่างกัน